

**KUNTA
LIITTO**

Toimiva yhdyskunta – kuntalaisen arjen kulmakivi

**Johdantoa kunnan yhdyskunta-
ja ympäristötehtäviin**

2025

***Onneksi on
KUNNAT!***

Sisällysluettelo - Alkupalat kunnan yhdyskunta-, tekniikka- ja ympäristötehtäviin

Uudistuva rakennetun ympäristön lainsäädäntö

Maapolitiikka - Onnistunut maankäyttöpolitiikka avainasemassa

Kaavoitus - Lakisääteinen tehtävä ja kehittämisen väline

Rakennusvalvonta - Kunnan viranomaistehtävänä

Ympäristön- ja luonnonsuojelu - Kunta turvaamassa hyvää ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta

Ympäristöterveydenhuolto

Asumisen palvelut - Asuminen kunnan pito- ja vetovoimatekijä

Toimitilat - Kunnan palveluille toimivat, turvalliset ja terveelliset tilat

Kadut ja yleiset alueet - Kunta katujen ja yleisten alueiden ylläpitäjänä

Liikenteen palvelut - Kunnan liikennetehtävät

Vesihuolto - Kunta vesihuollon järjestäjänä

Hulevedet - Kunta ja hulevesien hallinta

Energia - Kunta ja energia

Jätehuolto - Kunta jätehuoltopalveluiden järjestäjänä

Kiertotalous - Kunta kiertotalouden edistäjänä

Ilmastoasiat - Kunnat työssä ilmaston puolesta

Digitalisaatio - Digitalisaatio kunnan toiminnan tehostajana ja arjen helpottajana

Hankkeiden päätöksentekopoluista esimerkkejä kuntapäättäjälle

Lisäaineistoa

Rakennetun ympäristön lainsäädäntö uudistuu vaiheittain – miten sovitetaan yhteen?

”Ajankohtaiset lakimuutokset”

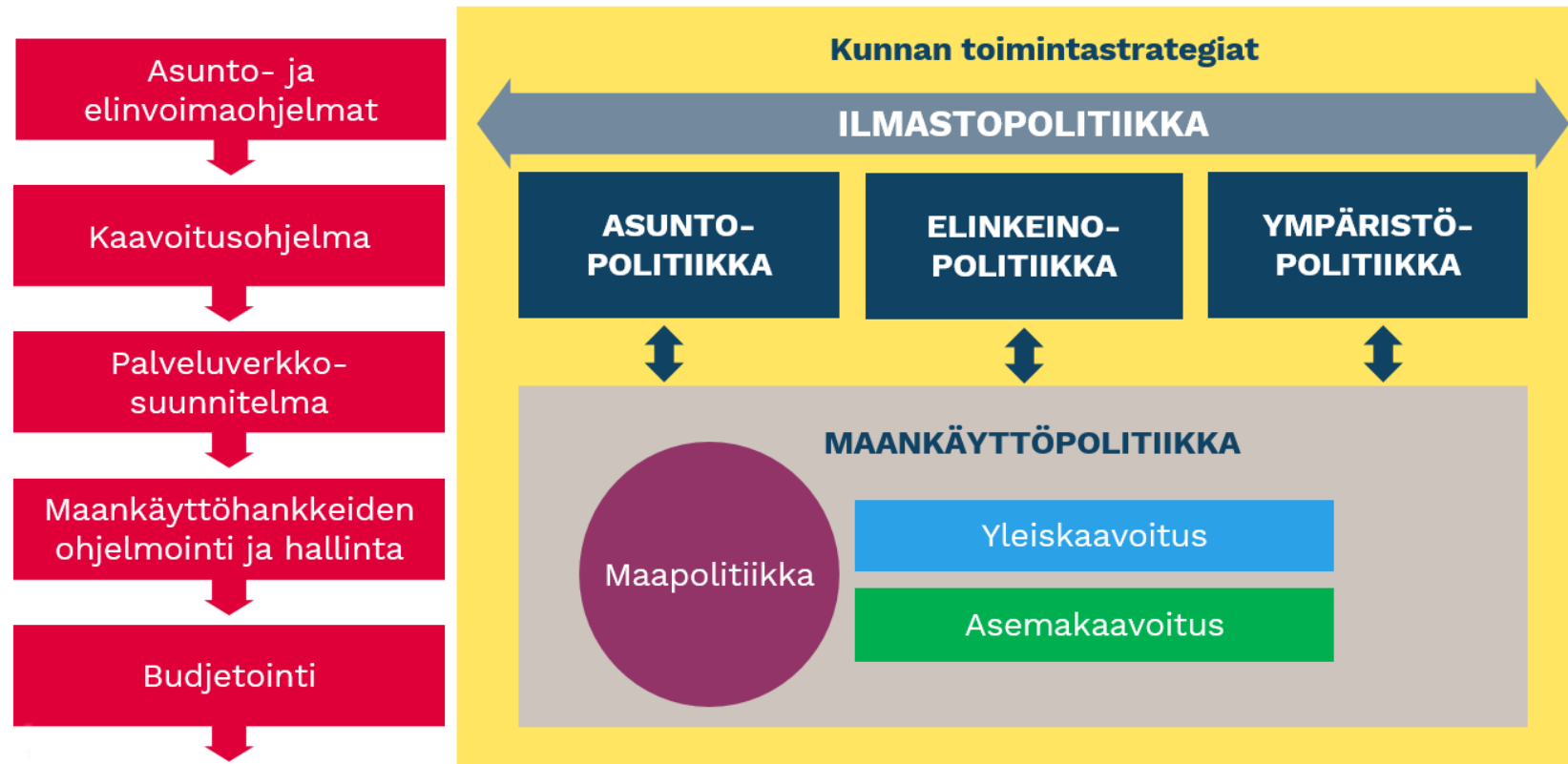

Laki rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä (voimassa)

Onnistunut maankäyttöpolitiikka avainasemassa

*Onneksi on
KUNNAT!*

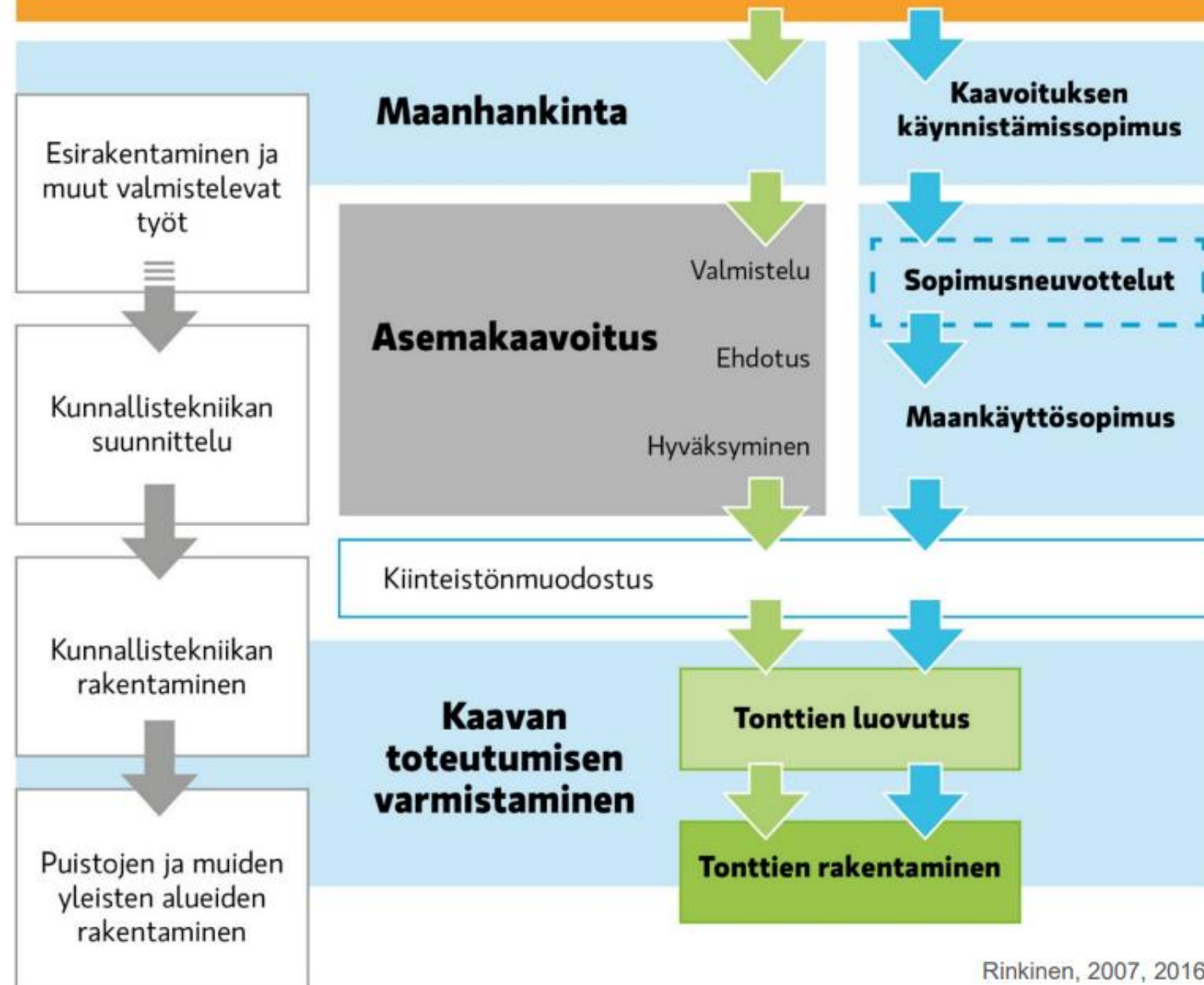
Kunnan toimintastrategiat ja maankäyttöpoliitikka

Maapolitiikan toimet yhdyskunta- rakentamisen kokonaisuudessa

Kunnan kehittämistavoitteet ja strategiat, yleiskaavallinen tarkastelu

Rinkinen, 2007, 2016

Kunnan maapolitiikan tavoitteet

- Pitää yllä riittävää ja kohtuuhintaista tonttitarjontaa asuntorakentamisen ja yritystoiminnan tarpeita varten
- Luoda edellytyksiä maankäytön suunnittelulle, tonttien luovuttamiselle ja rakentamiselle
- Eheyttää jo mahdollisesti pirstoutunutta yhdyskuntarakennetta
- Maanomistajien yhdenvertaisuuden varmistaminen
- Varmistaa, että kaavoitetut tontit sekä rakennettu katuverkosto ja muu kunnallistekniikka tulevat ajallaan käyttöön
- Järjestää kuntalaisten päivittäin tarvitsemat lähipalvelut kustannustehokkaasti yhtenäisessä yhdyskuntarakenteessa

Maapolitiikan *vapaaehtoiset* ja lakisääteiset keinot

- Maan hankkiminen ja luovuttaminen:
 - *vapaaehtoinen maanhankinta*
 - määräaikainen vapautus myyntivoiton verosta luovutettaessa maata kunnalle
 - kunnan etuosto-oikeus
 - katualueen ilmaislouovutus
 - kunnan lunastusoikeus
 - kunnan lunastusvelvollisuus
 - *markkinointi ja tiedottaminen*
 - *tontinluovutus (myynti ja vuokraus)*
- Maankäytön kehittämiseen tähtäävät keinot:
 - maankäyttösopimus
 - kehittämiskorvaus
 - kehittämisalueenmenettely
 - *maankäytön yhteistyö kuntarajojen yli*
 - haja-asutusalueen maankäytön ohjaaminen
- Tonttivarannon aktivointi:
 - rakentamiskehotus
 - rakentamattoman rakennuspaikan korotettu kiinteistövero

Maapoliittinen ohjelma

- Hyvä tapa varmistaa maapolitiikan keinojen linjakas ja tehokas hyödyntäminen on laatia maapoliittinen ohjelma.
- Maapoliittinen ohjelma on asiakirja, jossa valtuusto määrittelee kunnan maapoliittiset tavoitteet ja periaatteet.
- Maapoliittinen ohjelma antaa tietoa kunnan maankäyttöön liittyvästä toimintapolitiikasta niin tontin hakijoille, maanomistajille, rakennusliikkeille kuin uusille päättäjillekin.
- Maapoliittinen ohjelma tulisi käydä läpi ja tarvittaessa tarkistaa valtuuston vaihtuessa sekä tarvittaessa kuntastrategian, asunto- ja elinkeinopoliittisten linjausten tarkentuessa tai yleiskaavoituksen niin vaatiessa.
- Monissa kunnissa maapoliittinen ohjelma on osa laajempaa ohjelmatyötä, jolloin esimerkiksi asuntopoliittiset ja/tai elinkeinopoliittiset linjaukset on sisällytetty samaan asiakirjaan.

Luottamushenkilöiden rooli

- Maapoliittinen ohjelma tai muu maapoliittisia periaatteita linjaava asiakirja hyväksytään yleensä valtuustossa. Hallitus tai maankäyttöasioissa toimivaltainen lautakunta saattaa päättää tontinluovutusehdoista tai muista konkreettisemmista maapolitiikan linjoista.
- Maankäyttösopimuksien, kiinteistökauppojen ja maanvuokrasopimusten hyväksyminen on hallintosäännössä yleensä määritelty sopimuksen/kaupan arvosta riippuen viranhaltijalle, lautakunnalle, hallitukselle tai valtuustolle.
- Vuosittain on syytä seurata maapolitiikan toteutumista sekä toiminnalliselta (mm. maanhankinnan, tontinluovutusten ja maankäyttösopimusten määrä) että taloudelliselta kannalta, sillä maapolitiikassa ja yhdyskuntarakentamisessa muodostuu merkittävästi tuloja ja menoja ja näiden toteutumisella on keskeinen vaikutus kunnan elinvoiman kehittämiseen.

Kaavoitus – lakisääteinen tehtävä ja kehittämisen väline

KUNTA
LIITTO

*Onneksi on
KUNNAT!*

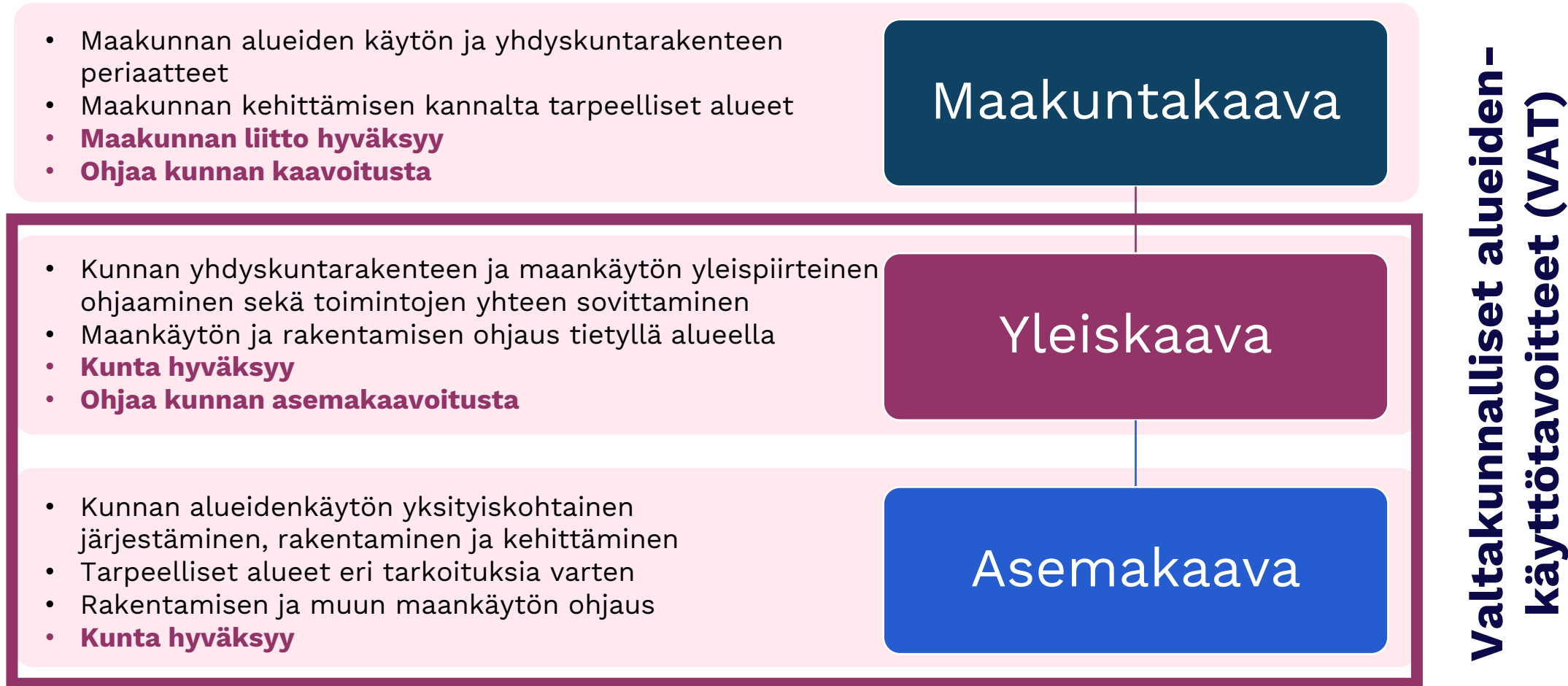
Kaavoitus on lakisääteinen tehtävä

- Lähtökohtana kunnan kaavamonopoli: vain kunnalla on oikeus – ja velvollisuus – päättää rakentamiseen oikeuttavan kaavan laatimisesta (pl. ranta-
asemakaava)
- *Alueidenkäyttölaki* (ent. maankäyttö- ja rakennuslaki) ilmentää lainsäätäjän näkemystä siitä, mitkä asiat ainakin kuuluu huomioida, jotta yleinen etu voisi konkretisoitua kaavoituksessa
- Kaavojen sisältövaatimukset ja menettelyt varmistavat myös eri toimijoiden tasapuolisen kohtelun ja mahdollistavat ennakkoinnin prosesseissa
- Sitovat suunnitelmat oikeuksineen, vastuineen ja rajoituksineen tuovat jatkuvuutta, pysyvyyttä ja oikeusturvaa eri toimijoiden päätöksentekoon
- Samalla naapurit ja toiminnan vaikutuspiirissä olevat saavat tietoa siitä, mitä ympäristössä tapahtuu ja mahdollisuuden vaikuttaa elinympäristöään koskeviin päätöksiin

Uutta alueidenkäytön suunnittelussa

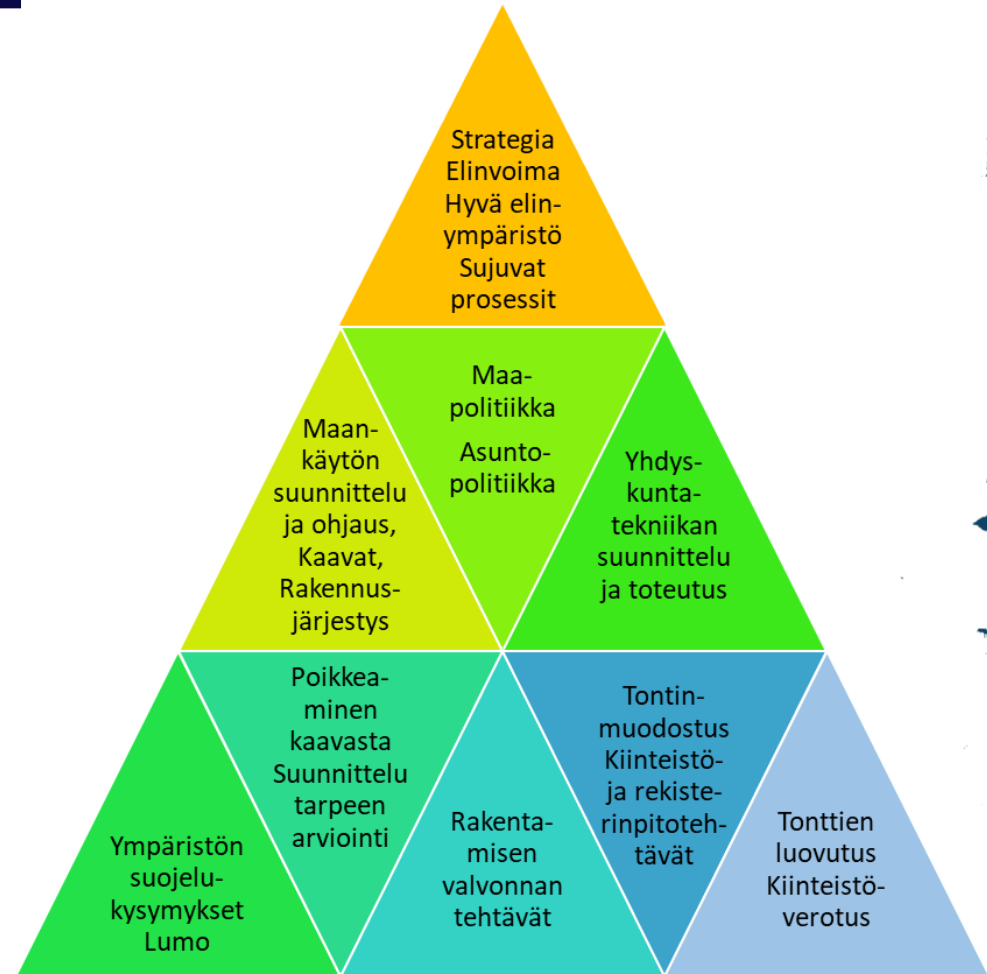
- 1.1.2024 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslain muutos edellyttää, että asema-, yleis- ja maakuntakaavat tuotetaan digitaalisesti kansallisen tietomallin mukaisesti.
- Rakentamislain voimaantulon myötä 1.1.2025 maankäyttö- ja rakennuslaista kumottiin rakentamista koskevat pykälät. Jäljelle jääneen maankäyttö- ja rakennuslain nimi muutettiin alueidenkäyttölaki.
- Rakentamislaki muuttaa monin tavoin sitä, miten kaavat otetaan huomioon rakentamisen lupamenettelyssä, erityisesti sijoittamisen edellytysten harkinnassa suunnittelutarvealueilla sekä purkamis- ja poikkeamisluvissa.
- Nyt valmistelussa olevat uusi alueidenkäyttölaki, yhdyskuntakehittämislaki ja yhdyskuntarakentamislaki tuovat myöhemmin voimaan tullessaan lisää uusia käytänteitä ja yhdyspintoja kuntien maankäytön suunnitteluun ja toteutukseen.

Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä

Kaavoitus osana kunnan kehittämistä

- Maankäytön suunnittelulla luodaan edellytyksiä elinvoimalle ja kuntalaisten hyvinvoinnille
- Kaavoitus on keskeinen osa kunnan kuntastrategiasta toimiviin kuntapalveluihin ulottuvaa yhdyskuntarakentamisen prosessia
- Kaavoituksella on suuri merkitys kuntatalouden ja yhdyskunnan toimivuuden kannalta
- Lupajärjestelmällä huolehditaan kaavallisten tavoitteiden toteutumisesta

Luottamushenkilöiden rooli

- Kaavoituksen tavoitteet pohjautuvat kunnanvaltuuston hyväksymään kuntastrategiaan
- Kaavojen hyväksymispäätökset tehdään kunnanvaltuustossa tai muussa hallintosäännössä määritellyssä luottamuselimessä
- Hallintosäännössä määritellään myös se, miten kunta käsittelee kaavoja valmistelun eri vaiheissa (kunnanhallituksessa, lautakunnissa tai viranomaispäätöksin)
- Kaavoituksen etenemisestä tiedotetaan vuosittain laadittavassa lakisääteisessä kaavoituskatsauksessa
- Toiminnan ja talouden suunnittelun yhteydessä laaditaan usein myös kaavoituksen etenemistä ohjaava kaavoitusohjelma sekä kaavojen toteuttamiseen kytkeytyvä maankäytön toteuttamisohjelma

Rakennusvalvonta kunnan viranomaistehtävänä

Onneksi on!
KUNNAT!

Rakennusvalvontaviranomainen

- Rakentamisen viranomaisvalvonta on kunnan lakisääteinen tehtävä
- Kunnassa on oltava rakennusvalvonnan viranomaistehtävistä huolehtiva rakennusvalvontaviranomainen sekä rakentamisen valvontaa ja neuvontaa hoitava rakennustarkastaja, tehtävät voidaan järjestää myös kuntien yhteistoimintana
- Rakennusvalvontaviranomaisena toimii lautakunta tai muu monijäseninen toimielin, joka ei kuitenkaan voi olla kunnanhallitus
- Rakentamisen viranomaisvalvonnan **lähtökohtana on yleisen edun näkökulma ja lain noudattamisen valvonta**

**Käynnissä
rakennusval-
vontauudistus.**
Työryhmän
toimikausi
päättyy vuoden
2026 loppuun.

Rakennusvalvontaviranomaisen tehtävät

- Rakennusvalvontaviranomaisen keskeisenä tehtävänä on
 - valvoa kaavojen noudattamista
 - huolehtia rakentamista ja muita toimenpiteitä koskevien lupien käsitlemisestä
 - valvoa osaltaan rakennustöiden suoritusta sekä rakennetun ympäristön ja rakennusten kunnossapitoa ja hoitoa
 - huolehtia kunnassa tarvittavasta rakentamisen yleisestä ohjauksesta ja neuvonnasta
- Rakennusvalvontaviranomainen myös määrittelee rakennusvalvonnan resursseja ja ohjaa niiden käyttöä, huolehtii rakennusvalvontataksan ja rakennusjärjestyksen ajantasaisuudesta sekä ohjaa rakennusvalvonnan käytäntöjä ja painotuksia
- Rakennusvalvontaviranomainen hoitaa lisäksi muita lainsäädännössä määrättyjä ja kunnassa sille osoitettuja tehtäviä.

Rakentamislaki voimaan

1.1.2025:

- Aiheuttaa paljon muutoksia mm. lupakynnys muuttuu.

1.1.2026 voimaan tulevat:

- Lupaa haetaan tietomallimuotoisella suunnitelmalla.
- Vaatimukset vähähiilisyydestä.
- Määräaika rakentamislupahakemukselle ja seuraamukset määräajan laiminlyönnistä.

Luottamushenkilön näkökulma

- Rakennusvalvonnan toimintaa ja resursseja koskevilla päätöksillä vaikutetaan kuntalaisille tarjottaviin palveluihin sekä kunnan tavoitteiden toteutumiseen esimerkiksi kaavojen toteutumisen valvonnan ja rakennetun ympäristön laadun osalta
- Rakentamislain mukaisissa **yksittäisissä lupa-asioissa harkinta on luonteeltaan oikeusharkintaa**, jolloin päätöksenteossa ollaan sidottuja lain mukaisiin luvan myöntämisedellytyksiin
 - Rakennusvalvontaviranomaisen toimivaltaa voidaan delegoida viranhaltijoille, lukuun ottamatta päätösvaltaa oikaisuvaatimus- ja hallintopakkoasioissa
- Rakennusvalvontaviranomainen on viranomaisena itsenäinen, mutta rakennusvalvonta on keskeinen osa kuntakokonaisuutta ja kunnan sisäisen yhteistyö mm. maankäytön suunnittelun kanssa on tärkeää

Voimaan tulevilla ja vireillä olevilla muutoksilla tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia rakennusvalvontatyöhön.

Kunta turvaamassa hyvää ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta

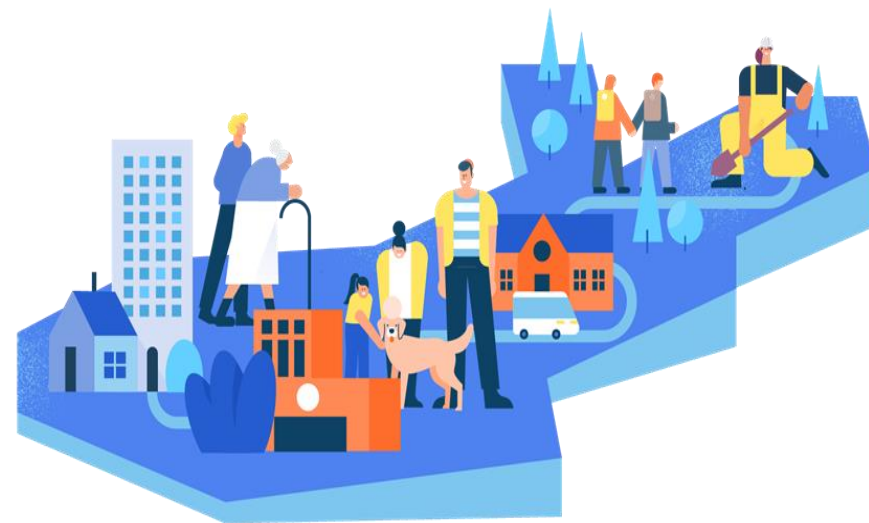
Onneksi on
KUNNAT!

Kunnan ympäristöpolitiikka

- Kunnan ympäristöpolitiikalla tarkoitetaan niitä periaatteita ja toimenpiteitä, joilla kunta pyrkii suojelemaan ympäristöä ja edistämään kestävää kehitystä. Tämä voi sisältää monia eri osa-alueita, kuten:
 - **Luonnonvarojen kestävä käyttö:** Varmistetaan, että luonnonvaroja käytetään siten, että ne säilyvät tuleville sukupolville.
 - **Ilmastonmuutoksen torjunta:** Toimenpiteet, joilla pyritään vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä ja sopeutumaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.
 - **Vesiensuojelu:** Toimenpiteet, joilla pyritään suojelemaan vesistöjä pilaantumiseslta ja varmistamaan puhtaan veden saatavuus.
 - **Maaperänsuojelu:** Toimenpiteet, joilla pyritään estämään maaperän saastuminen ja edistämään sen kestävää käyttöä.
 - **Jätehuolto:** Tehokas jätteiden keräys, kierrätys ja käsittely, jotta vähennetään kaatopaikoille päätyvän jätteen määrää.
 - **Meluntorjunta:** Toimenpiteet, joilla pyritään vähentämään meluhaittoja ja parantamaan asuinympäristön viihtyisyyttä.

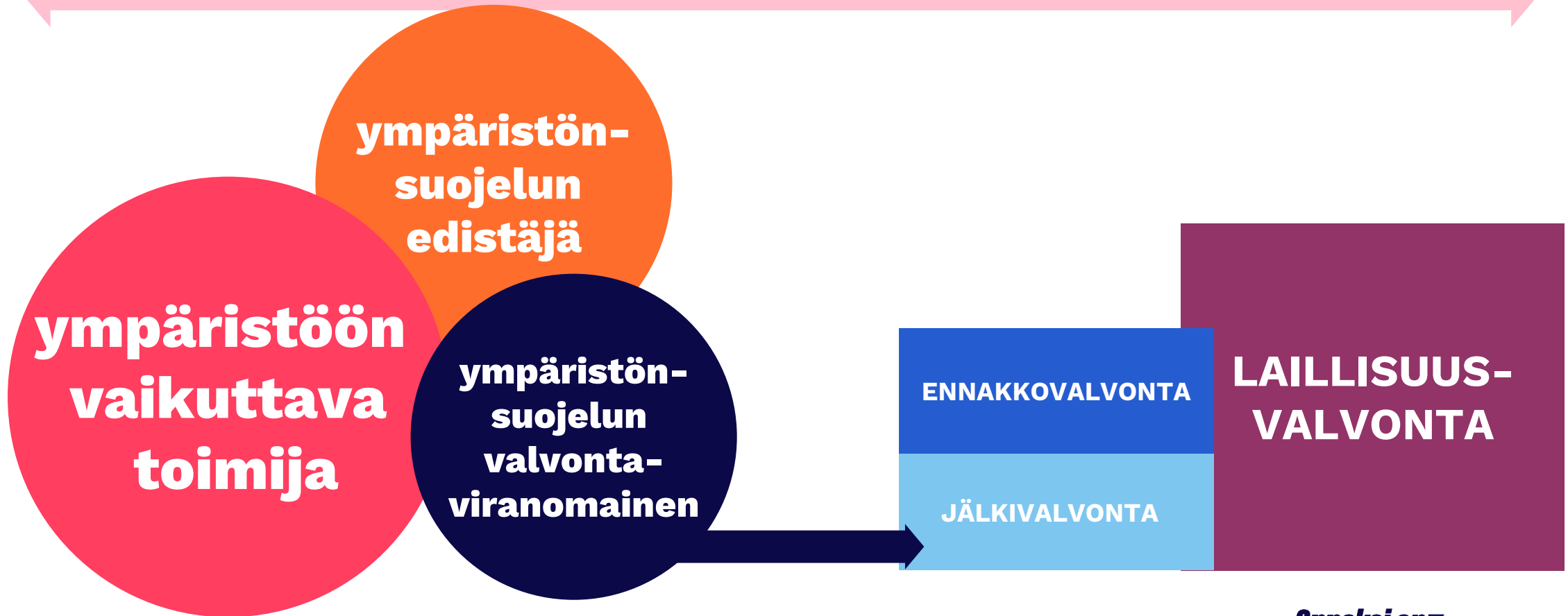
Laki velvoittaa: Kunnassa on oltava ympäristönsuojeluviranomainen

- Kunnissa on tullut vuodesta 1986 alkaen olla ympäristönsuojeluviranomainen (*Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta 64/1986 (KYHL)*).
 - Tehtäviä mm.: maa-aines-, ympäristönsuojelu-, jäte-, maastoliikenne-, ulkoilu-, vesiliikenne-, merenkulun ympäristönsuojelu-, vesi- sekä vesihuoltolaissa.
- Ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävät hoitaa kunnan määräämä toimielin (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen), jona ei kuitenkaan voi toimia kunnanhallitus.
- KYHL määrää ympäristönsuojelun edistämistehtäviä sekä ympäristönsuojeluviranomaiselle että kunnalle.

Ympäristönsuojeluviranomaisen roolit

Tuloksellinen ympäristönsuojelu edellyttää, että kaikkia ympäristönsuojelurooleja käytetään tehokkaasti

Ympäristönsuojeluviranomainen

- On ympäristönsuojelulainsäädännössä määritellyissä tehtävissä itsenäinen ja riippumaton.
- Toimii ympäristönsuojelun yleisen edun valvojana paikallisella tasolla (ympäristönsuojeluasiantuntija).
- Jos kunnassa käsiteltävänä olevalla asialla on olennainen merkitys ympäristönsuojelun kannalta, kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.
- Oikeus saada kunnan ja valtion muilta viranomaisilta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia tietoja, jollei salassapitovelvollisuutta koskevista säännöksistä muuta johdu.

Luottamushenkilönä ympäristönsuojeluviranomaisessa

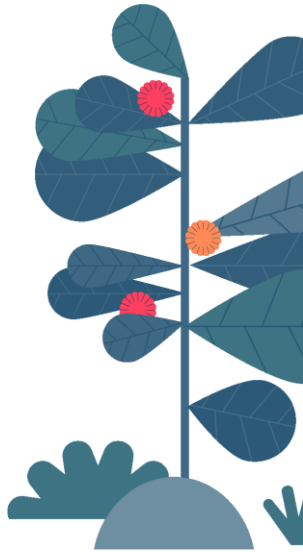
- Luottamushenkilö **edustaa päätöksenteossa kuntalaisnäkökulmaa**
- Ympäristönsuojelun erityistehtävät ovat tiukasti lainsäädännön ohjaamia – **vähän poliittista liikkumavaraa**
- Luottamushenkilö tuo päätöksentekoon oman asiantuntemuksensa (paikallistuntemus, erityisosaaminen).
- Jäävinä ei voi osallistua päätöksentekoon.
- Luottamushenkilöiden tulee osaltaan turvata ympäristönsuojeluviranomaisen toimintaedellytykset.
- Opas: [Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen opas luottamushenkilöille | Kuntaliitto.fi](#)

Kunnan luonnonsuojelun lakiperusta

- **Perustuslaki (PL)**
 - Vastuu luonnosta kuuluu kaikille, oikeus terveelliseen ympäristöön ja -vaikuttaa elinympäristöään koskeviin päätöksiin, julkisen vallan korostunut rooli (20 §)
- **Kuntalaki (KuntaL)**
 - Järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. (1 §)
- **Alueidenkäyttölaki (AKL)**
 - Luonnonarvojen vaaliminen lain ja alueiden käytön tavoitteissa (1 §, 5 §), VAT:eissa (22 §), kaavojen sisältövaatimuksissa (39 §), (54 §)
- **Rakentamislaki (RakL)**
 - Luonnonarvojen huomioon ottaminen rakennusjärjestyksessä (17 §), luonnonarvot luvituksessa (esim. 45 §, 46 a §, 57 § + 191 §)
- **Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (KYHL)**
 - ...valvoa ja edistää...turvataan asukkaille luonnontaloudellisesti kestävä elinympäristö (3 §)
- **Luonnonsuojelulaki (LSL):**
 - Kunta edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua sekä maisemansuojelua alueellaan (11 §)
 - Uhanalaisten eliölajien huomioonottamisvelvoite (76 §)

Kunnan keinoja luonnonsuojelun edistämisessä

- Luontotiedon kerääminen ja hallinta (luontoselvitykset, viheryhteyskartoitukset)
- Maankäyttö, suunnittelu, toteutus
 - Kaavoitus
 - Rakentaminen ja ylläpito
 - Luontopohjaiset ratkaisut
- Kunnan omistamien metsien, viheralueiden ja alueen vesistöjen käyttö- ja hoito
- Luonnonsuojelualueiden perustaminen sekä maiden hankinta ja varaaminen luonnonsuojeluun ja ekologiseen kompensatioon
- Alueiden ennallistaminen
- Vieraslajien torjunta
- Luonnon virkistyskäyttöpalvelujen tarjoaminen (luontopolut, -reitit) ja luontomatkailun edistäminen
- Luontotietoisuuden lisääminen (luontokoulut, kasvatus, koulutus, oppimisympäristöt ja kampanjat)
- Kestävät hankinnat
- Osallistuminen kansallisen biodiversiteettistrategian ja ennallistamissuunnitelman toteuttamiseen ja luonnon huomioiminen kunnan omassa strategiatyössä

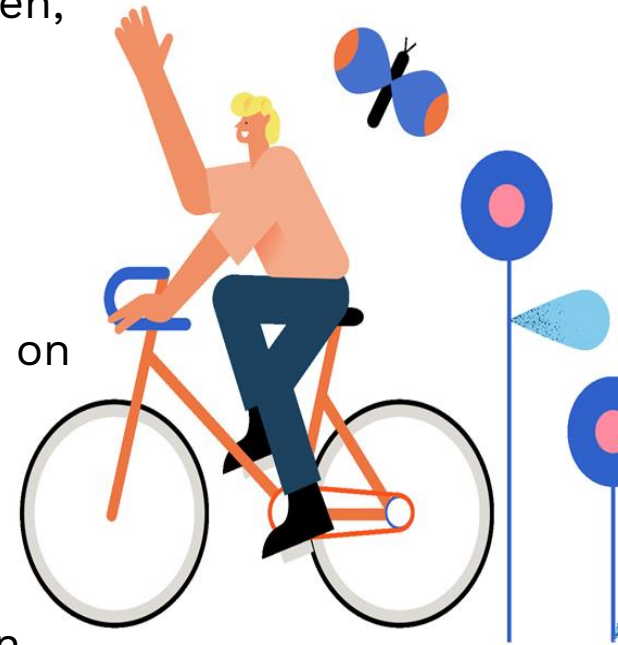
Ympäristö- terveydenhuolto

Onneksi on
KUNNAT!

Ympäristöterveydenhuolto, mitä se on?

- Ympäristöterveys tarkoittaa elinympäristön terveyshaittaa aiheuttavien tekijöiden ja olosuhteiden ennalta ehkäisyä, vähentämistä ja poistamista sekä elinympäristöön vaikuttavan toiminnan suunnittelua ja järjestämistä siten, että yksilön ja väestön terveyttä ylläpidetään ja edistetään
- Ympäristöterveydenhuollon tehtäviä hoidetaan kunnassa tai kuntien muodostamilla yhteistoiminta-alueilla
- Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain mukaan (410/2009) kunnalla tai yhteistoiminta-alueella on oltava vähintään 10 htv resurssi tehtävien hoitamiseen. Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköitä on tällä hetkellä Suomessa 61 kpl
- Ympäristöterveydenhuollon lakeja ovat terveydensuojelulaki (763/1994), elintarvikelaki (23/2006), eläinlääkintähuoltolaki (765/2009, 1.1. 2026 alkaen 285/2023) ja tupakkalaki (549/2016)
- Ympäristöterveydenhuolto hoitaa myös joitain säteilylain (859/2018), lääkelain (395/1987), lain eläinten hyvinvoinnista (693/2023), eläintautilain (76/2021) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisia tehtäviä

Ympäristöterveydenhuollon viranomaistehtävät

- Elintarvikkeiden turvallisuus: myynti, valmistus ja tarjoilu
- Julkisten tilojen hygieeniset olosuhteet (koulut, päiväkodit, tehostettu palveluasuminen)
- Kauneushoitolat ja tatuointi
- Talousveden ja uimaveden laatu
- Sisäilman epäpuhtaudet ja melu
- Tupakointikieltojen valvonta, tupakka- ja nikotiinituotteiden pakkausmerkinnät ja vähittäismyynti (mm. ikärajavaalvonta ja esilläpitokielto)
- Eläinten hyvinvoinnin valvonta ja eläinlääkintähuolto
- Viranomaisen ohjaa ja neuvoo sekä valvoo toimintaa mm. lupa- ja ilmoituskäsittelyn sekä tarkastusten kautta
- **Päävastuu toiminnan terveellisyydestä ja turvallisuudesta on toiminnanharjoittajalla (omavalvonta)**

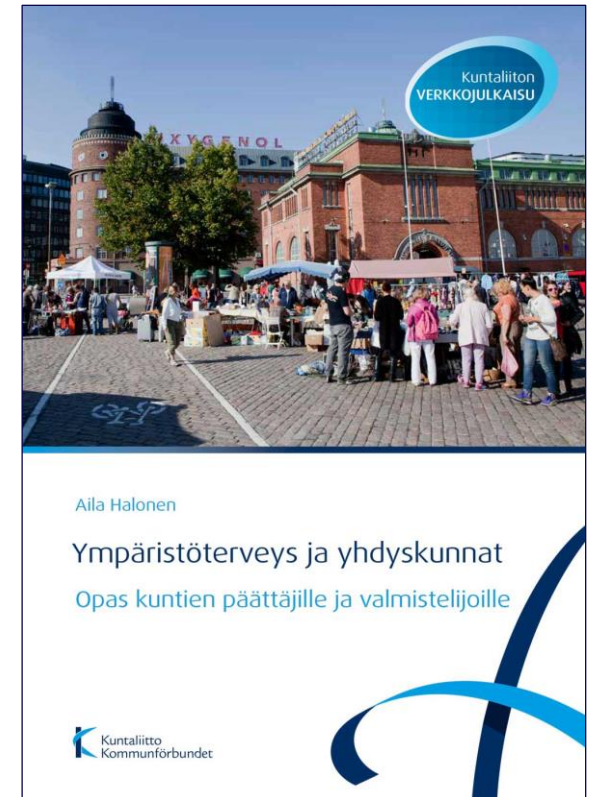
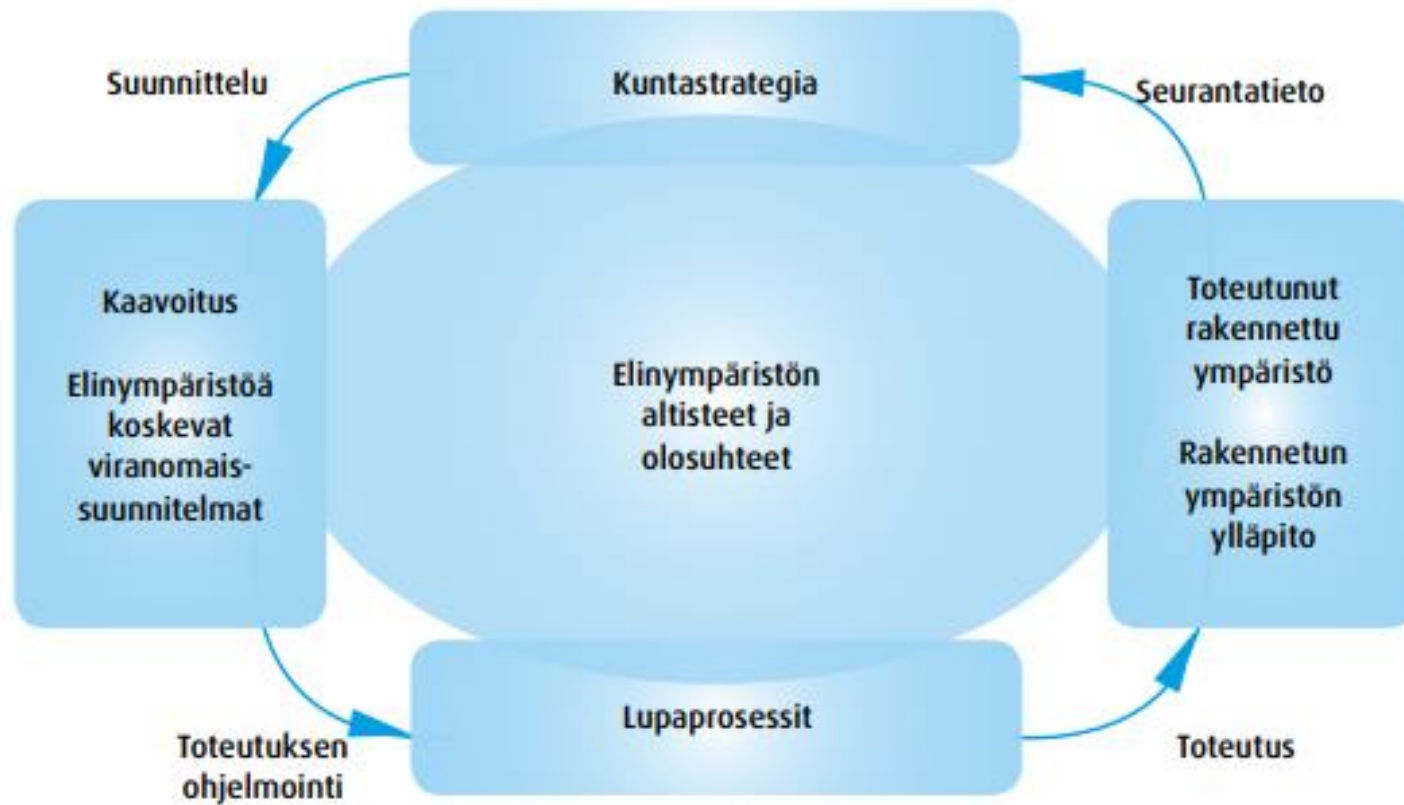
Ympäristöterveys kunnan strategiatyössä

Terveellinen ja viihtyisä elinympäristö on kunnan markkinointivaltti.

- Kunnan strategiatyössä elinympäristöä kannattaa tarkastella kokonaisuutena
- Miten elinympäristön toivotaan edistävän kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä
- Tavoitteena terveyttä edistävä ja tukeva elinympäristö, joka lisää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, luo viihtyisyyttä ja lisää kunnan vetovoimaisuutta
- **Kunnassa tulee tunnistaa vähintään toimenpiteitä vaativat riskit**

Ympäristöterveys osana päätöksentekoa

Lähde: Ympäristöterveys ja yhdyskunnat, Kuntaliiton julkaisu (2016) opas kuntien päättäjille ja valmistelijoille <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2016/1731-ymparistoterveys-ja-yhdyskunnat>

Luottamushenkilön näkökulma

- Ympäristöterveydenhuollon erityistehtävät ovat tiukasti lainsäädännön ohjaamia – **vähän poliittista liikkumavaraa**
- Ympäristöterveydenhuollon lakien (terveydensuojelulaki, tupakkalaki, elintarvikelaki, eläinlääkintähuoltolaki) mukaista toimivaltaa voidaan delegoida viranhaltijoille lukuun ottamatta päätösvaltaa oikaisuvaatimus- ja hallintopakkoasioissa. Kunnan valvontasuunnitelman hyväksymistä ei kuitenkaan voida delegoida viranhaltijalle.
- Luottamushenkilöiden tulee edellyttää asiantuntevaa valmistelua ja asioiden esittelyä. Luottamushenkilöiden tulee osaltaan turvata ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytykset.
- Ympäristöterveydenhuolto on keskeinen osa kuntakokonaisuutta ja kunnan sisäinen yhteistyö mm. vesihuollon, maankäytön suunnittelun, rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun kanssa on tärkeää.

Asuminen – kunnan pito- ja vetovoimatekijä

Onneksi on
KUNNAT!

Asuntopolitiikan avaintyökaluja

Kunnat

- Kattava maapolitiikan keinovalikoima maanhankinnasta kaavoituksen kautta asuntotonttien luovutukseen (maankäyttösopimukseen)
- Kuntien omistamat vuokrataloyhtiöt
- Asunto-ohjelmat
- Asuntotoimen ja **hyvinvointialueen** sosiaalitoimen yhteistyörakenteet

Valtio

- Asumista ohjaava erityislainsäädäntö ml. tuotantotuet ja -säädökset
- Sopimusohjaus esim. MAL-sopimukset
- Asumisen tukijärjestelmät kuten asumistuki tai ASP-säästöpalkkio

Mihin asuntotoimea tarvitaan?

- Suomessa ei ole ”asuntohuoltolakia” – kunnan asuntotoimen tehtävät perustuvat kunnan harkintaan, sen yleiseen toimivaltaan
 - Kasvukaupungeissa asumisen asioista vastaa asuntotoimi
 - Oman vuokrataloyhtiön johto on kunnalle arvokas toimija ja asiantuntija asumisen asioissa
- Asuntotoimen tehtävillä kunta säätelee ja ohjaa paikallista asuntomarkkinaa ja asuntotuotantoa sekä turvaa väestönsä asumisen
- Asuntoimi on katto, jonka alla huolehditaan mm. asuntotonttien luovuttamisesta rakennuttajille, asunto-ohjelman päivittämisestä, ikääntyvien asumisen turvaamisesta, lähiöiden kehittämisestä ja asunnottomuuden torjumisesta
- Kunnan asuntotoimi myötävaikuttaa seudulliseen suunnitteluun ja kehittämiseen

Nostoja luottamushenkilölle

- Monipaikkaisuus ja etätyö
 - Meistä monilla on sidoksia useampaan paikkakuntaan. Työpaikan sijainti määrittelee asunnon sijaintia aiempaa vähemmän, yksilölliset valinnat aiempaa enemmän.
- Työ- ja koulutusperäinen maahanmuutto lisääntyy
 - Paikallinen vuokra-asuntotarjonta on kunnan kilpailukykytekijä.
- Lähiympäristö tuo lisäarvoa asunnolle
 - Kortteli ja lähiympäristö arvotetaan osaksi asumisen laatua. Toiminnallisuus ja yhdessä tekeminen viehättää.
- Kunnan väestö ikääntyy
 - Tilannekuva vanhusten asumisesta on kunnan työkalu. Ennakointi helpottuu, kun väestön ikääntymisen kulminaatiovuosi tiedetään.
- Hyvinvointialueiden käynnistyminen eriytti asunto- ja sosiaalitoimen organisaatiot
 - Toimialojen yhteistyön vakiinnuttaminen kannattaa.

Kunnan palveluille toimivat, turvalliset ja terveelliset tilat

**Onneksi on
KUNNAT!**

Kunta on merkittävä kiinteistönomistaja

- Kuntien omistuksessa ja hallinnassa on huomattava määrä kiinteistöomaisuutta.
- Toimitilojen osuus kunnan palveluiden käyttötalousmenoista on noin 10–20 % toimialoittain vaihdellen ja sen suhteellinen osuus on kasvamassa.
- Investointimenoista toimitilojen osuus on noin puolet.
- Erityisenä haasteena on olemassa olevien kunnan toimitilojen ominaisuuksien ja kunnan palvelutuotannon tarpeiden välillä oleva epäsuhde
 - tiloja on joko liian paljon, tai liian vähän
 - tilat eivät sijaitse optimaalisilla paikoilla
 - tilat eivät sovellu palvelutarpeeseen
- Toimitilat ja niiden tekninen kunto, sekä tilakapasiteetti tulisi saattaa vastaamaan palvelutuotannon tilatarpeita kunnan taloudellinen kantokyky huomioiden.

Kuntien kiinteistöomaisuus numeroina

Kuntakonsernien omistaman rakennuskannan tunnusluvut 2020:

- määrä noin 62 000 rakennusta
- pinta-ala noin 50 miljoonaa kerrosneliömetriä
- pinta-ala keskimäärin 8,3 kerrosneliömetriä/asukas (ilman vuokratiloja)
- tasearvo noin 35 miljardia euroa
- jälleenhankinta-arvo noin 101 miljardia euroa
- tekninen nykyarvo noin 70 miljardia euroa
- kuntoluokka 69,5 %
- korjausvelka noin 9 miljardia euroa
- perusparannustarve noin 17 miljardia euroa

Palveluiden ja toimitilojen yhteensovittaminen

Omistajaohjauksen ketju

- **Kuntastrategiaan** tulee sisällyttää toimitilojen hallintaan liittyviä omistajapoliittisia tavoitteita. Keskeinen tavoite on palveluiden, toimitilojen ja taloudellisen kantokyvyn yhteensovittaminen.
- Kuntien tulisi laatia **palveluohjelma**, eli linjaukset palvelujensa järjestämistavoista useiksi vuosiksi eteenpäin.
- **Palveluverkosta** tehdyillä päätöksillä on merkittävä ohjaava vaikutus tilahallinnan toteuttamiseen.
- Tavoitteena on toimintaa ohjaava katkeamaton päätöksenteon ja omistajaohjauksen ketju.

Palveluverkoilla yhdistetään palvelut ja tilat

- Palveluiden ja palveluverkkojen kehittämisen tulee lähteä kunnan omista tarpeista ja lähtökohdista.
- Kuntapalveluiden jatkuva läpikäyminen ja kehittäminen ovat välttämättömiä mm. palvelutarpeiden muutosten ja kuntien talouden kestävyyskannalta.
- Palveluverkkosuunnittelun yhteydessä tulee huomioida kunnan kokonaisuus.
- Palveluverkkosuunnittelun yhteydessä kannattaa selvittää myös mahdollisuudet kuntarajat ylittävään yhteistyöhön.

Luottamushenkilön muistilista

- Investointeihin liittyvän päätöksenteon tulisi olla pitkäjänteistä ja suunnitelmallista.
 - investointeihin sitoutuu paljon pääomia
 - vaikutusaika on kymmeniä vuosia
- Pitkän tähtäimen investointiohjelma mahdollistaa suunnitelmallisen investointien ajoittamisen ja toteuttamisen.
- Riippumatta investointien toteuttamis- tai rahoittamistavasta, niiden tulee pohjautua johdonmukaiseen omistajaohjauksen prosessiin sekä perustua palveluverkkosuunnitelmien ja tarveselvitysten tuloksiin.
- Investointiohjelma kytketään kunnan talouden kantokykyyn ja sitä tarkistetaan vuosittain talousarvioprosessin yhteydessä.

Harkittua omistajuutta toimitiloihin

Päätjäohje kuntakonsernien tilaomaisuuden hallintaan

Kuntakonsernien tilaomaisuuden hallinnan päättjäohje

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2016/1742-harkittua-omistajuutta-toimitiloihin-paattajaohje-kuntakonsernien>

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2016/1741-harkittua-omistajuutta-toimitiloihin-ohjeita-kuntakonsernien-tilaomaisuuden>

Kunta katujen ja yleisten alueiden ylläpitäjänä

KUNTA
LIITTO

Onneksi on!
KUNNAT!

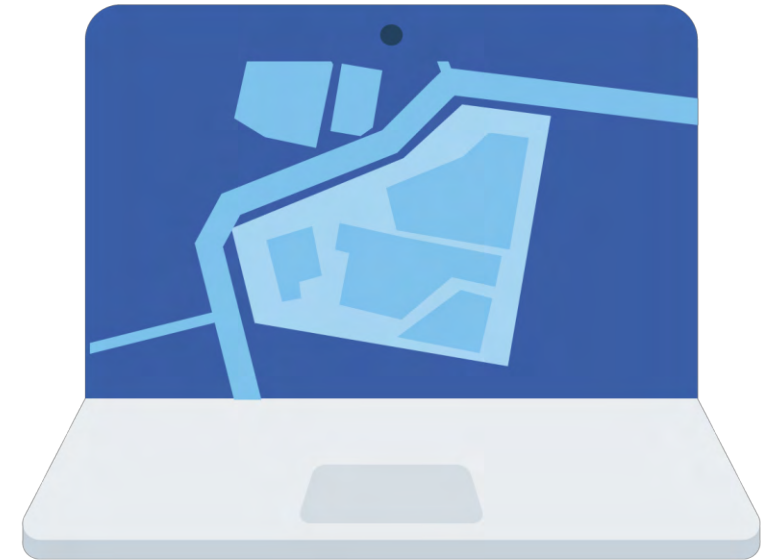
Kunnan tehtävät katujen ja yleisten alueiden hoitamisessa

- Kunnan tehtävänä on huolehtia katujen, siltojen, torien ja puistojen suunnittelusta, rakentamisesta ja kunnossa- ja puhtaanapidosta sekä johtojen, laitteiden ja rakenteiden yhteensovittamisesta.
- Kunnalla on velvollisuus huolehtia siitä, että nämä kunnan vastuulle kuuluvat kadut ja yleiset alueet ovat terveellisiä, turvallisia, sosiaalisesti toimivia, esteettisesti tasapainoisia ja eri väestöryhmien kuten lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeet tyydyttäviä.
- Rakennetun ympäristön lainsäädännön muutokset lähivuosina vaikuttavat myös kunnan yleisten alueiden hallinnan prosesseihin.

Suunnittelu – Rakentaminen – Kunnossapito

- Katujen ja muiden yleisten alueiden suunnittelu perustuu hyväksyttyihin asemakaavoihin. Suunnittelua tehdään vuorovaikutteisesti asukkaiden ja muiden osallisten kanssa.
 - Hyvän suunnittelun ja yhteistyön avulla luodaan ympäristö, jossa on hyvä elää, asua ja tehdä työtä.
 - Yleisten alueiden (kadut, viheralueet) suunnitelmissa ratkaistaan alueiden toimivuus ja vaikutetaan rakentamisen ja kunnossapidon kustannuksiin sekä elinympäristön viihtyisyyteen ja palvelujen saavutettavuuteen.
- Kadut rakennetaan ja pidetään kunnossa vuosittain valtuuston hyväksymän talousarvion puitteissa.
- Kadun korjauskustannukset kasvavat ajan kuluessa ja siksi onkin tärkeää, että katujen kuntoa seurataan säännöllisesti ja **korjaustoimenpiteet toteutetaan ajoissa**, jotta säästyttäisiin kalliilta peruskorjauksilta.

Luottamushenkilön muistilista

- Jotta korjaustoimenpiteiden kohdentumisesta pystytään päättämään oikein ja suunnittelemaan niiden vaatima rahoitus pitkäjänteisesti, tarvitaan ajantasaista tietoa kunnan katujen ja yleisten alueiden määrästä, sijainnista ja kunnosta
- Omaisuudenhallinnan kehittämiseen on välttämätöntä panostaa
- Päätöksenteon tueksi tarvitaan myös arvioita siitä, miten toimintaympäristö tulee tulevaisuudessa muuttumaan ja mitä tarpeita kuntalaisilla tulee olemaan
- Lisätietoa kuntapäättäjälle kunnan omistaman infrastruktuurin hoitamisesta
 - <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2013/1561-infraa-kannattaa-hoittaa-hyvin-tietoa-kuntapaattajille>

Kunta ja liikenteellinen saavutettavuus

*Onneksi on
KUNNAT!*

Liikenne on osa yhdyskuntasuunnittelua

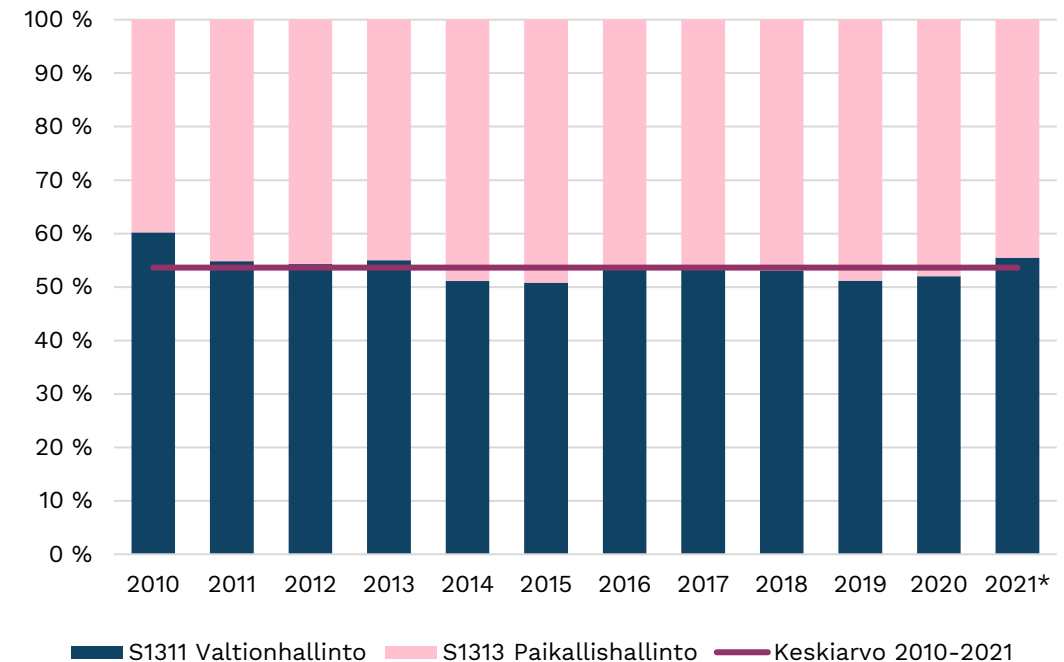
- Kunta vastaa kaavoituksesta ja siihen liittyvästä liikenne- ja katusuunnittelusta.
- Yleiskaava on strategisen suunnittelu väline myös liikenteen osalta:
 - kunnan strategiset tavoitteet
 - maankäytön suunnittelu, asuntopolitiikka, elinkeinopolitiikka
 - toimintojen saavutettavuus ja liikenneyhteydet
 - eri kulkumuotojen kuten kävelyn, pyöräliikenteen ja joukkoliikenteen kilpailukyky
- Työnjako lainsäädännössä:
 - valtio vastaa kustannuksellaan maanteistä ja radoista
 - kunnat katuverkosta
 - yksityiset tienpitäjät yksityisteistä
 - kunta voi avustaa yksityistien pitoa
- Liikennejärjestelmäsunnittelussa tarvitaan jatkuvaa yhteistyötä:

Valtion ja kuntien nettomenot liikenteestä noin 50/50

- Kuntien nettomenot liikenteeseen olivat v. 2021 noin 2500 M€: investoinnit, kunnossapito, joukkoliikenne.
- Kuntakohtaiset erot menoissa ovat suuria. Kuutoskaupunkien ja kaupunkimaisten kuntien osuus muodostaa menoista valtaosan.
- Kunnat vastaavat pääasiassa kaupunkiseutujen ja kuntien sisäisen joukkoliikenteen rahoituksesta.
- Kunnat ovat osallistuneet erilaisista syistä sopimusperusteisesti valtion hankkeisiin.
- Trendinä on ollut, että valtio haluaa kuntien osallistuvan yhä enemmän valtion vastuulla olevan infran ja palveluiden rahoitukseen.

Valtionhallinnon ja paikallishallinnon osuudet liikenteen menoista 2010-2021

Lähde: Tilastokeskus, Julkisyhteisöjen menot tehtävittäin.

Luottamushenkilön näkökulmia

- Huolehditaan päätöksenteossa yhdyskuntien toimivuudesta:
 - Tarkastellaan maankäyttöä, asumista, palveluita, liikkumista ja logistisia yhteyksiä kokonaisuutena ja yhteensovitetaan ratkaisuja.
- Parannetaan kestävän ja terveellisen liikkumisen kuten kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä.
- Kehitetään joukkoliikenteestä ja muista liikkumispalveluista kokonaisuus, joka palvelee asukkaita, työssäkäyviä, elinkeinoelämää ja matkailua.
- Edistetään toimia, jotka parantavat kunnan ja seudun alueellista, valtakunnallista ja kansainvälistä saavutettavuutta.

Liikennetehtävien keskeistä lainsäädäntöä

- **Kadunpito ja liikenteenohjaus**

- Alueidenkäyttölaki
- Laki kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta
- Tieliikennelaki

- **Liikennejärjestelmäsuunnittelun toimintaympäristö**

- Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä
- Ratalaki
- YVA-laki, SOVA-laki
- Laki alueiden kehittämisestä
- Laki PKS-kuntien yhteistoiminnasta jätehuoltoja ja joukkoliikennettä koskien

- **Yksityistiet**

- Yksityistielaki

- **Joukkoliikenne, liikkumispalvelut**

- Laki liikenteen palveluista
- Laki puhtaista ajoneuvoista
- Latauspiste- ja automaatiolaki
- Mikroliikkumista ohjaava lainsäädäntö (tulossa)

- **Pysäköinninvalvonta**

- Laki pysäköinninvalvonnasta
- Laki ajoneuvojen siirtämisestä
- Tieliikennelaki
- Maastoliikennelaki

- **EU-säätelyä**

- TEN-T-asetus
- AFIR-asetus
- ITS-direktiivi, RTTI-asetus

Kunta vesihuollon järjestäjänä

*Onneksi on
KUNNAT!*

Vesihuolto välttämättömyyspalveluna

- Kunnan asukkaat ja kaikki kunnan ja muiden toimijoiden palvelut tarvitsevat toimiakseen puhdasta talousvettä ja toimivaa jätevesien viemärointia ja käsittelyä.
- Kunnalla on vesihuollon järjestämisvastuu alueellaan ja **”suurehkon asukasjoukon”** tarpeiden, terveydensuojelullisten tai ympäristönsuojelullisten syiden perusteella tietyissä tilanteissa velvollisuus huolehtia vesihuoltopalvelun saatavuudesta.
- Kunta on useimmiten vesihuoltolaitoksen omistaja, mutta vesihuoltolaitoksen palvelut tai osa niistä voivat olla myös muiden toimijoiden tuottamia.

Kunta vesihuoltotoimijana

- Kunta päättää alueensa vesihuoltolaitosten toiminta-alueista
 - Toiminta-alueen tulee olla sellainen, että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti
- Ympäristönsuojeluviranomainen voi ehtojen täyttyessä vapauttaa kiinteistön velvollisuudesta liittyä vesijohtoon tai viemäriin
- Vesihuoltolaitos laatii ja pitää ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhtyy suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin
- Kunnan tulee huolehtia alueellaan sammutusveden hankinnasta pelastuslaitoksen tarpeisiin sammutusvesisuunnitelmassa määritellyllä tavalla
- Vesihuoltolaitoksen on katettava toiminnasta aiheutuvat käyttö- ja investointikustannukset maksuilla pitkällä aikavälillä; maksuihin voi sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle
- Kunta voi valita vesihuoltolaitoksensa organisaatiomuodon, mutta vesihuoltolaitoksen talous on eriytettävä kunnan kirjanpidossa
- Hulevesien hallinta ei ole osa vesihuoltoa, mutta vesihuoltolaitos voi huolehtia hulevesien viemäröinnistä, mikäli kunnan kanssa on asiasta sovittu

Luottamushenkilön muistilista

- Vesihuollon kehittämisen tulisi kulkea maankäytön suunnittelun ja kaavojen toteuttamisen rinnalla, yhtenevin tavoittein.
- Vesihuoltolaitosten yhteistyötä kannattaa edistää seudullisesti ja selvittää myös vesihuoltolaitosten yhdistämistä – kohti vahvempaa ja toimintavarmempaa vesihuoltoa.
- Toiminta-alueita, maksujen perusteita ja vesihuoltolaitoksen tuottotavoitteita koskevien päätösten tulee mahdollistaa laadukas toiminta. Laitosten toiminnan tehokkuutta on tarpeen seurata.
- Ajantasainen tieto vesihuolto-omaisuuden tilasta on välttämätön johtamisen tuki.
- Toiminnan monopoliluonteen vuoksi vesihuoltolaitokset on perusteltua pitää kuntien (yhteis)omistuksessa.
- Hyvin toimiva vesihuolto on vetovoimatekijä ja kuntien merkittävimpiä yksittäisiä ympäristötekoja.

Lisätietoa: Vesihuollon kehittämissuunnitelma ja palvelutason määrittelemisen pähkinäkuoressa

Vesihuollon kehittämissuunnitelma ja palvelutason määrittelemisen pähkinäkuoressa

Kunta ja hulevesien hallinta

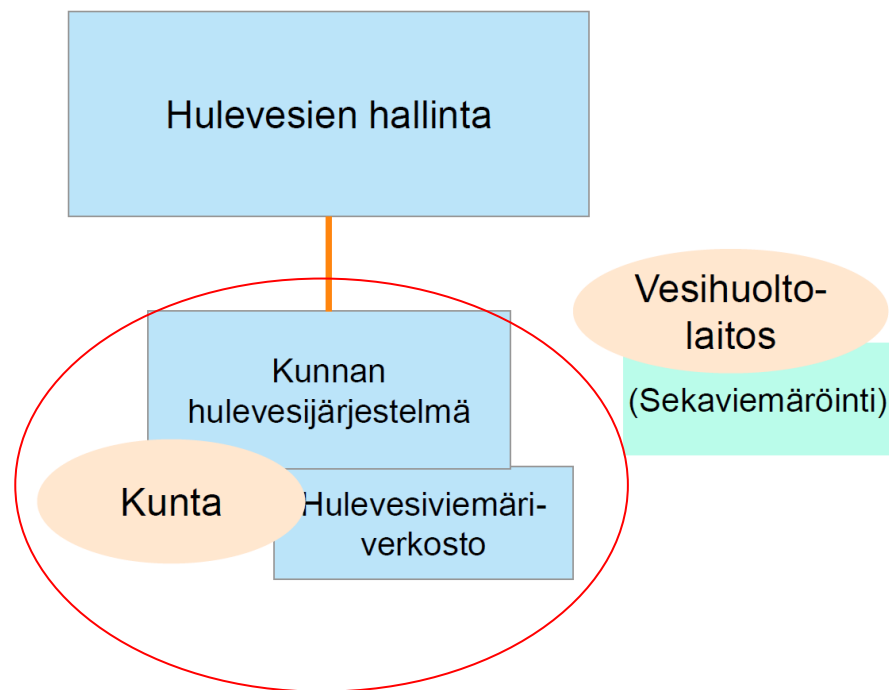
Onneksi on
KUNNAT!

Kunnan vastuu hulevesien hallinnassa

- Kunnilla on lakisääteinen velvoite huolehtia kokonaisvaltaisesta hulevesien hallinnasta asemakaava-alueilla
 - Kunta **voi ottaa** järjestettäväkseen muillakin alueilla
- Kunta voi periä tehtävästä kiinteistöiltä kunnan hulevesimaksua
- Kunnan vastuu ei ulotu kiinteistöille
- Vesihuoltolaitos voi kuitenkin vastata *huleveden viemäroinnistä*, jos kunta niin päättää vesihuoltolaitoksen kanssa neuvoteltuaan
- Olennaista on, että kunnassa hulevesivastuut ja eri tehtävistä vastaavat toimijat ja viranomaiset on määritelty selkeästi
- Kuntien tulee myös selvittää määrävälein, onko niiden alueilla merkittäviä hulevesitulvariskialueita
- Hulevesien asianmukainen hallinta on osa tulvasuojelua

Kunnan perusvaihtoehdot hulevesijärjestelyille

Kunta vastaa kaikesta hulevesien hallinnasta, myös hulevesiviemäriverkostoista

Hulevesien hallinnassa noudatetaan alueidenkäyttölakia (1.1.2025 lukien).

Kunta vastaa hulevesien hallinnasta lukuun ottamatta viemäröintiä, josta vastaa vesihuoltolaitos

Kaaviot:
Leppänen ja
Renko, Pöyry

Hulevesien hallinnassa noudatetaan alueidenkäyttölakia sekä vesihuoltolakia

Kunnan tehtävät hulevesien hallinnassa

- Määritellä monijäseninen toimielin, joka vastaa mm. hulevesien hallinnan valvonnasta ja hulevesimääräysten antamisesta
- Määritellä kunnan hulevesijärjestelmä ja siihen kuuluvat laitteet sekä rakenteet
- Määritellä kunnan hulevesijärjestelmän vaikutusalue ja sen piiriin kuuluvat kiinteistöt
- Päättää hulevesimaksun käyttöönotosta ja suuruudesta ja hyväksyy taksan
- Määrätä viranomaisen, joka päättää vapautuksista liittyä kunnan hulevesijärjestelmään ja osoittaa järjestelmään liittymisen rajakohdat
- Vesihuoltolaitoksen huolehtiessa hulevesiviemäreistä tunnistaa ja yhteensovittaa rajapinnat vesihuoltolaitoksen kanssa ja sen maksuihin (hulevesiviemärintimaksu /jätevesimaksu)
- Laatia tarvittaessa hulevesimääräykset
- **→ Luottamushenkilö osallistuu päätöksentekoon kunkin tehtävän määritellyssä toimielimessä**

KUNTA
LIITTO

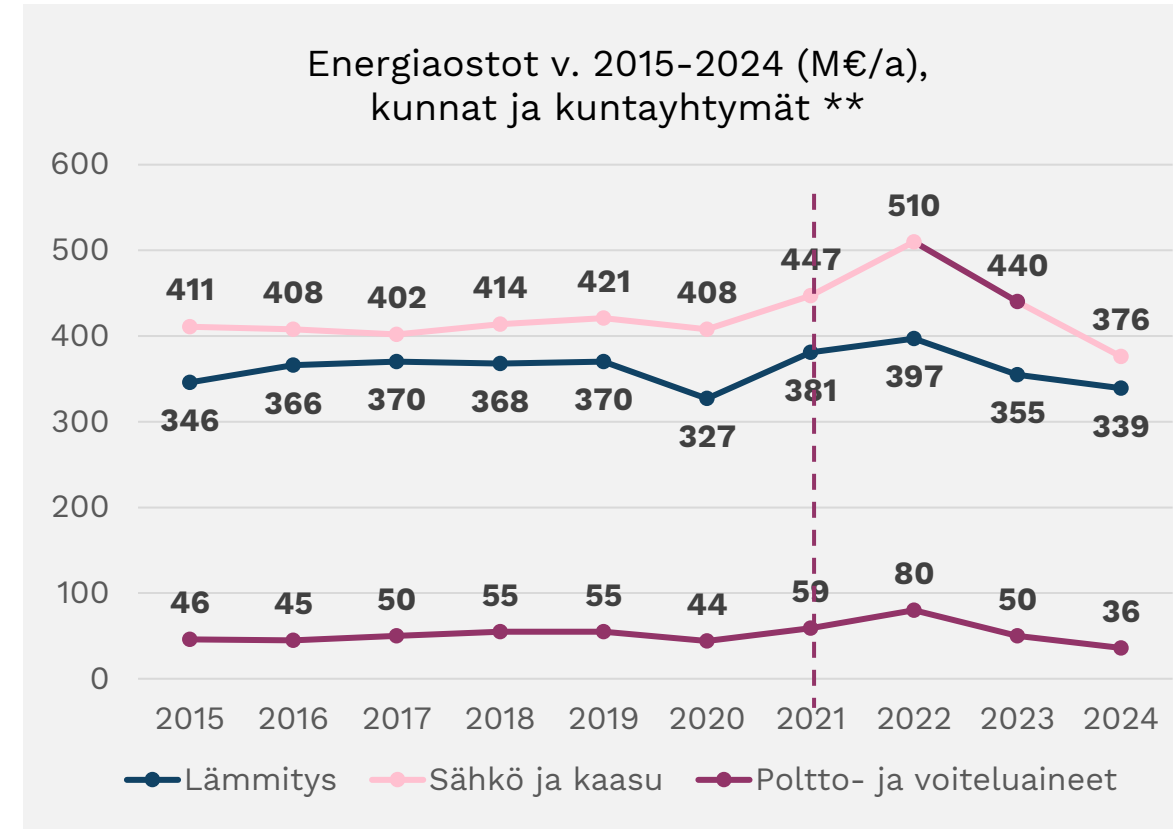
Kunta ja energia

*Onneksi on
KUNNAT!*

Energiakustannusten suhteellinen merkitys kasvanut

- Energiaostot yhteensä 751 M€/a (2024)
 - Energian osuus toimintakuluista 3,7 %
 - Suurimmat kustannuserät ovat sähkö ja kaasu (50 %) ja kaukolämpö (45 %)
- Kunnissa ja kuntayhtymissä energiaa kuluu eniten lämmitykseen (KETS* 2023)
 - Lämpö (53 %), sähkö 39 %, PA: 7 %
- Suurin energiansäästö ilmanvaihdosta*
 - Muita: lämmitys, valaistus, ulkovalaistus, uudis- ja korjausrakentaminen
- Energiayhtiöiden kuntaomisteisuus suuri
→ omaisuudenhallinta tärkeää

* Lähde: KETS-seuranta 2023; KETS = Kunta-alan energiatehokkuussopimus

** V. 2023 sote-uudistuksen jälkeen vain kunnat

**Onneksi on
KUNNAT!**

**KUNTA-
LIITTO**

Kunta ja energia – rooleja ja tehtäviä

Toimialue	Energiatehokkuus (ET)	Uusiutuva energia (UE)	Huomioitavaa
Energian käyttö (kuntakonserni pl. energiayhtiöt)	Energiatehokkuussopimukseen liittyminen, hankinnat. Omistajaohjaus (mm. lämmitystavan valinta)	Ilmastosuunnitelmat, HINKU-kunnat, yhteistyö. Omistajaohjaus (aurinkoenergia ym.)	Kuntastrategia. Kuntakonsernin kokonaisuus. Varautuminen.
Energiantuotanto (tytäryhtiöt)	Omistajastrategia (ET-toimet kuntakonsernissa) Energiayhtiön tavoitteet	Omistajastrategia (UE-tuotanto energiayhtiöissä) Energiayhtiön tavoitteet	Omistajaohjaus. Varautumissuunnitelmat (kaukolämpö!). Hinnottelu.
Maapolitiikka, elinkeinopolitiikka	Yhdyskuntarakenteen tiiviys (kustannustehokas kaukolämpö, liikenteen energiantarve ym.)	Sopivien UE-alueiden kartoitus (aurinko, tuuli, biolämpö, sähkö-/lämpövarastot, vety)	Biomassaterminaalit? SMR? Liikenteen UE? Datakeskukset?
Kaavoitus	Yhdyskuntarakenteen ET-vaikutukset huomioon	UE-alueiden kaavoitus, liikenne-energian UE-alueet (ml. UE:n nopean kehittämisen alueet)	Sektori-integraatio (hukkalämmöt ym.)
Luvitus	Rakennusten ET- ja UE-vaatimukset, hiilineutraalius	UE-hankkeiden rakentamisluvat (tuotanto, siirto ja varastointi), latauspisteet	UE:n nopean kehittämisen alueet
Muuta	Viestintä, neuvonta, markkinavuoropuhelu	Viestintä, neuvonta, markkinavuoropuhelu	Kuntakonserni, muut tahot kunnassa

Liittymiä: kiertotalous, jätteiden poltto

SMR = pieni modulaarinen ydinreaktori

Energiatehokkuussopimustoiminta jatkomassa vuoteen 2035

- Suomi on toteuttanut menestyksekkäästi energiatehokkuusdirektiivin velvoitteita vapaaehtoisuuteen pohjautuvilla energiatehokkuussopimuksilla jo vuodesta 2008
- Nykyinen (v. 2017-2025) Kunta-alan energiatehokkuussopimus (KETS) on jatkomassa vuosina 2026-2035 Julkisen alan energiatehokkuussopimuksella (JETS)
 - mukana kuntien lisäksi keskushallinto ja hyvinvointialueet (sopimuskausi 2026-2035)
 - laaja kattavuus jo heti vuosina 2026-2027 varmistaa JETS:in jatkon loppuun saakka
- Liittyminen tapahtuu samalla tavoin kuin aiemmin: kunta liittyy sopimukseen allekirjoittamalla Liittyjän energiatehokkuussopimuksen (aik. Liittymisasiakirja)
 - Liitteenä tarvittaessa TEM:n, Energiaviraston, Maakuntien tilakeskus Oy:n ja Kuntaliiton allekirjoittama JETS (sisältää tarkat sopimusehdot)
- Lisätietoa: Motiva Oy

Luottamushenkilön energiamuistilista

1. Energiajohtaminen osaksi kunnan johtamisjärjestelmää
 - Hankinnat, rakentaminen, energiankulutus (seuranta, ohjaus)
 - Kuntastrategia ja kokonaisvaltainen omistajaohjaus (tytäryhtiöt)
2. Uusiutuva energia kunnassa
 - kuntakonserni + muut toimijat
3. Julkisen alan energiatehokkuussopimukseen (JETS) liittyminen
4. Varautuminen kuntoon (mm. kaukolämmön varautumissuunnitelma)

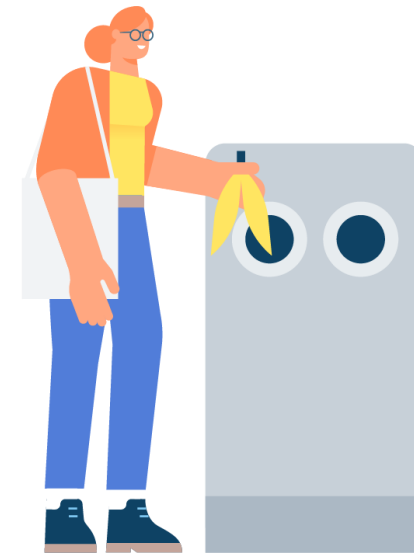

Kunta jätehuolto- palveluiden järjestäjänä

Onneksi on
KUNNAT!

Jätehuolto on välttämättömyyspalvelu

- Kunnan on järjestettävä jätehuolto:
 - Kotitalouksissa ja vapaa-ajan asunnoissa syntyville jätteille
 - Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyville yhdyskuntajätteille
 - Em. toiminnoissa syntyville saostus- ja umpisäiliölietteille
- Kunnan on järjestettävä myös *elinkeinoiminnan jätehuolto toissijaisesti*, jos
 - Markkinoilta ei löydy kohtuudella palvelua ja
 - Jätteestä voidaan huolehtia kunnan järjestelmässä
- Kunnan vastuun tarkoitus on varmistaa välttämättömyyspalvelun saatavuus kaikille
 - Jätehuolto hoituu myös siellä missä palvelun tuottaminen markkinaehtoisesti on hankalaa ja tuottamatonta

Kunnan jätehuoltopalvelut

Hyvä jätehuolto on kokonaisuus, jonka kaikki rakennuspalikat ovat kunnan toimijoiden hallinnassa aina suunnittelusta, keräykseen, kuljetukseen ja käsittelyyn.

Kunnan jätelaitos (kuntien yhtiö, kuntayhtymä tai taseyksikkö)

- Vastaa jätehuollon palvelutehtävistä eli operatiivisesta toiminnasta
- Valtaosa kunnista kuuluu kuntien yhteisesti omistamaan laitokseen

Kunnan jätehuoltoviranomainen (yleensä yhteinen lautakunta)

- Lakisääteinen velvoite nimetä viranomainen
- Vastaa jätehuollon viranomaistehtävistä
- Päättää mm. jätetaksasta ja jätehuoltomääräyksistä

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen

- valvoo jätelain noudattamista

Peruskunta

- Vastaa jätehuollon järjestymisestä sekä käyttää omistajan ääntä
- On useimmiten siirtänyt palvelutehtävän yhteiselle kuntatoimijalle.

Jätehuoltopolitiikka on kunnan toimijoiden yhteinen asia.

Yhteistoiminnassa se on jäsenkuntien yhteisesti määritettävä.

Kunnan jätelaitos ja jätehuoltoviranomainen toimivat yhteistyössä muodostaen palvelukokonaisuuden

- Kunnan jätelaitoksen tehtävänä on huolehtia
 - Jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn järjestämisestä
 - Jättemaksujen laskutuksesta
 - Jäteneuvonnasta
- Jätelaitoksen tulee järjestää
 - Vähintään 5 huoneiston kiinteistöille taajamissa bio- ja pakkausjätteiden erilliskeräys ja kuljetus
 - Yli 10 000 asukkaan taajamissa biojätteen erilliskeräys kaikille kiinteistöille
- Jätelaitoksen on ylläpidettävä jäteasemia esim. asukkaiden puutarhajätteille ja remonttijätteille.
- Jätehuoltoviranomainen tukee jätelaitoksen työtä hyväksymällä mm. taksan ja jätehuoltomääräykset, pitämällä kuljetus- ja kompostirekisteriä sekä seuraamalla jätteenkuljetuksen toimivuutta.

Luottamushenkilön muistilista

- Jätehuolto on kunnallinen palvelu kuten vesihuolto, katujen auraus tai perusopetus.
- Kunnallisen jätehuollon tärkein asiakas on kuntalainen.
- Jätelainsäädäntö muuttuu jatkuvasti ja kunnan jätehuoltotoiminnan on kehityttävä samalla.
 - Mm. kierrätysmahdollisuuksia on lisättävä
- Jätehuollon asianmukainen järjestäminen edellyttää yleensä ylikunnallista yhteistyötä.
- Jätehuollon päätösten tulee perustua jätelakiin.
- Jätehuollon tehtäviä voidaan ulkoistaa, mutta vastuuta ei koskaan.

Kunta kiertotalouden edistäjänä

**Onneksi on
KUNNAT!**

Mikä kiertotalous?

- Talousmalli, jossa ei tuoteta jatkuvasti lisää tavaroita, vaan kulutus perustuu omistamisen sijasta palveluiden käyttämiseen: jakamiseen, vuokraamiseen sekä kierrättämiseen. Materiaaleja ei lopuksi tuhota, vaan niistä syntyy yhä uudelleen uusia tuotteita.
 - Kiertotalouden toimintamalleihin kuuluvat muun muassa jätteen ja hukan minimointiin tähtäävä tuote- ja palvelusuunnittelu, jakaminen, liisaus ja vuokraus, korjaaminen ja kunnostaminen, uudelleenkäyttö sekä kierrätys.
- Hiilineutraali kiertotalous = Hiilineutraalisti toimiva eli nettopäästötön talousjärjestelmä, joka on sopeutunut maapallon kantokykyyn.
 - Esim. kunta tuottaa vain sen verran hiilidioksidipäästöjä kuin se pystyy sitomaan.

Valinnoilla on merkitystä

Ihminen tekee valintoja

Yksittäinen liikkumisvalinta, kierrätäkö vai ei, millaisen kulkuvälineen ostan, missä asun

Yhteiskunta tekee valintoja

Liikkumismahdollisuus, kierrätysmahdollisuus, liikkumisympäristö, asuntotarjonta

Kiertotalous ja kunta

Selvitettävä kunnan lähtökohdat:

- Mihin kunta voi vaikuttaa? Millaiselle arvoperustalle ja fyysisille puitteille kunnan toiminta perustuu?
- Tarkasteltava kunnan omaa toimintaa kiertotalouden edistämisen näkökulmasta
 - Esimerkiksi energiankäyttö ja -tuotanto, jätehuolto, vesihuolto, kunnan rakennuskanta, infrarakentaminen, kaavoitus, digitalisaatio
- Pohdittava, miten kunta vaikuttaa muiden toimijoiden toimintaan, kuten
 - Liikkumisen tarpeeseen kaavoituksen ja maankäytön ratkaisulla
 - Liikkumisen tapaan julkisen liikenteen ja kevyen liikenteen järjestelyin
 - Tekemällä kestäviä hankintoja (tukeeko esim. uusien ratkaisujen kehittämistä yrityksissä ja niiden hyödyntämistä kunnan omassa toiminnassa, luo markkinoita)
 - Ottamalla kiertotalouden näkökohdat huomioon kunnan kehittämistoiminnassa ja yritystoiminnan kehittämishankkeissa
 - Lisäämällä neuvonnalla ja valistuksella asukkaiden ja koululaisten tietoisuutta
 - Edistämällä kaavoituksella kiertotalouden edellytyksiä, kuten esim. kiertotalouden osaamiskeskusalueita

Vaikuttavuus on suunnan näyttämistä

- Ruokahävikin hyödyntäminen
- Biojätteet biopolttoaineeksi
- Jätekeskuksista kiertotalouskeskuksia
- Kirjastoista lainaamoja
- Paikalliset energiayhteisöt
- Kiertotalouden yrityshautomot
- Maa-ainespankit ja ylijäämämaiden hyödyntäminen
- Kunnan autojen yhteiskäyttö asukkaiden kanssa
- Teolliset symbioosit
- Tilojen monikäyttö (varaamot ja yhteiskäyttötilat)

**Kiertotalouden ideoita
testataan kunnissa ja
ne luovat mielikuvia
mahdollisista
tulevaisuuksista.**

Oletko tullut ajatelleeksi, että ...

... ilmastotyö, kiertotalous, cleantech, vähähiilisyys ja resurssiviisaus ovat kaikki sukua toisilleen. Ei ole väliä mikä kärki edellä kunnassasi edetään. Kaikki tämä työ tähtää ilmastopäästöjen vähentämiseen, luonnonvarojen säästämiseen ja kunnan elinvoiman lisäämiseen. Kunnassasi kasvaa sukupolvi, joka haluaa asua ja yrittää kunnassa, jossa ympäristövaikutuksilla on väliä.

KUNTA
LIITTO

Kunnat työssä ilmaston puolesta

Onneksi on!
KUNNAT!

Kunnat tekevät ilmastotyötä monella sektorilla - sekä ilmastomuutosta hilliten että siihen varautuen ja sopeutuen

- Energia
- Kaavoitus ja rakentaminen
- Liikenne ja liikkuminen
- Kasvatus, koulutus ja neuvonta
- Kestävät julkiset hankinnat
- Kuntalaisten ja yritysten välinen yhteistyö
- Ruoka
- Jätehuolto
- Vesihuolto

Kunnat aktiivisina ilmastotoimijoina ja verkostoitujina

Kunnissa valtioiden sopimat päästövähennystavoitteet muuttuvat konkreettisiksi teoiksi. Vaikka kunnat osaltaan toimeenpaneuvat EU:n ja valtion ilmastopolitiikkaa, itsehallintonsa myötä ne ovat myös itsenäisiä ilmastopoliittisia toimijoita.

- Suomalaisista 90 % asuu kunnassa, jolla on oma ilmastotavoite. Perusoikeuspohjaisena velvoitteena ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen kohdistuu kaikkiin julkisen vallan käyttäjiin, joita myös kunnat ovat.
- On olemassa lukuisia ilmastoverkostoja ja -sitoumuksia, joiden avulla tavoitteita edistetään kunnan päätöksenteossa sekä toiminnassa.
- Kuntien ilmastoverkostoissa tavoitellaan alueellisen hyvinvoinnin parantamista ja yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa.
- Työtä tehdään yhdessä tehdään yhdessä naapurikuntien, yritysten, järjestöjen ja kuntalaisten kanssa.

**Onneksi on
KUNNAT!**

**KUNTA
LIITTO**

Kuntaa koskevaa ilmastonmuutokseen varautumisen ja sopeutumisen sääntelyä

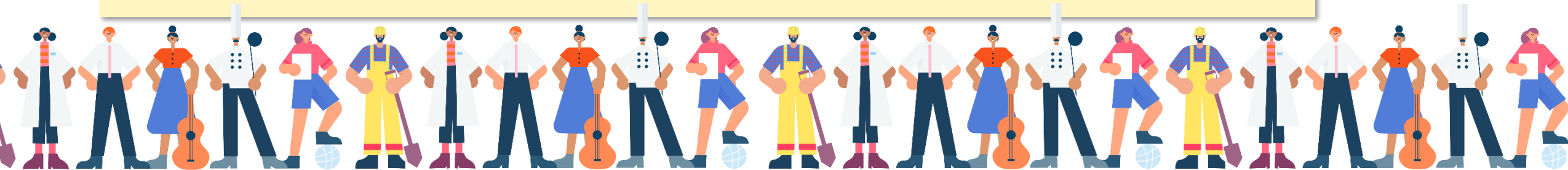
- Ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja varautumisen osalta kunnalle on lailla säädetty vastuu monista kriittisistä arjen palveluista, joihin ilmastonmuutos vaikuttaa.
- Valmiuslaki velvoittaa kunnat ja kuntayhtymät yleisesti varautumaan poikkeusoloihin, jotka voivat aiheutua myös ilmastonmuutoksen aiheuttamista sään ääri-ilmiöiden yleistymisistä.
- Valmiuslain lisäksi keskeisiä ovat mm. uudistuva maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntö, laki tulvariskien hallinnasta, terveydensuojelulaki sekä kuntalaki.

Luottamushenkilön muistilista

- Kunnan ilmastotavoite ja -strategia kytkeytyy aina kuntastrategiaan.
- Ilmastonäkökulmien huomioiminen talousarviossa, investointisuunnitelmissa, sekä erilaisissa strategisissa linjauksissa ja suunnitteluvälineissä kuten yleiskaavassa, hankintalinjauksissa, elinkeinopoliittisessa tai maapoliittisessa ohjelmassa jne.
- Ilmaston huomioiminen on poikkihallinnollista. Kunnassa lähes jokainen päätös on ilmastopäätös, kuten yksittäiset kaava- tai hankintapäätökset. Keskeistä on huomioida ilmastovaikutukset osana muuta arviointia.

Lue lisää Kuntaliiton julkaisuihin

Kuinka kunnat kohtaavat ilmastonmuutoksen?

– **Opas varautumistyön kehittämiseen**

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2020/2081-kuinka-kunnat-kohtaavat-ilmastonmuutoksen>

Hur möter kommunerna klimatförändringen?

– **Handbok om hur arbetet för beredskap kan utvecklas**

<https://www.kommunforbundet.fi/publikationer/2021/2106-hur-moter-kommunerna-klimatforandringen>

Ilmastonmuutos ja kunnat

– **Opas kuntien ilmastotyön tueksi**

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2020/2031-ilmastonmuutos-ja-kunnat>

Klimatförändringen och kommunerna

– **Handbok för kommunernas klimatarbete**

<https://www.kommunforbundet.fi/publikationer/2020/2057-klimatforandringen-och-kommunerna>

Onneksi on KUNNAT! KUNTA LIITTO

Digitalisaatio kunnan toiminnan tehostajana ja arjen helpottajana

KUNTA
LIITTO

Onneksi on!
KUNNAT!

Digipalveluilla vuorovaikutusta ja helpompi arki

- Kuntalaisilla ja kunnan palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua kunnan toimintaan. Digitaaliset palvelut mahdollistavat vuorovaikutuksen ja osallistumisen.
- Digitaalisen palautepalvelun kautta kuntalaisella on mahdollisuus antaa palautetta kunnan palveluista tai kaupunkiympäristön tilasta.
- Digitaalisten palvelujen kautta kuntalaiset voivat käyttää kunnan palveluja mistä ja milloin vain. Rakentamisluvan hakeminen sujuu kotisohvalta.
- Toimivien verkkoyhteyksien välityksellä ja kunnan tietopalveluiden kautta kuntalaiset saavat arjen sujuvuuden kannalta tärkeää tietoa.
- Digitaaliset palvelut edistävät yhdenvertaisuutta ja helpottavat kuntalaisten arkea.

Kunnan digipalvelut yhdyskunnan kivijalkana

- Digitaaliset prosessit tehostavat kunnan toimintaa suunnittelusta rakentamiseen, kunnossapitoon ja palvelutason seurantaan.
- Tieto liikkuu palveluprosessien aikana toimijoiden välillä.
- Digitalisaatio mahdollistaa kunnan palvelujen ja yhdyskunnan kehittymisen sekä ympäristön tilan jatkuvan seurannan.
- Laadukkaat tietovarannot varmistavat kunnan laadukkaan toiminnan. Toiminnassa syntyvä tieto ja kunnan päätökset tallennetaan tiedon jatkuvaa hyödyntämistä ja kehittymisen seuranta varten.
- Digitalisaatio edistää kunnan elinvoimaisuutta ja tehostaa kunnan toimintaa.

Lue lisää: <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/rakennetun-ympariston-digitalisaatio>

Luottamushenkilöt kunnan digitaalisten palvelujen kehittäjinä

- Kunnan toiminnan kehittämistä koskevilla päätöksillä vaikutetaan kunnan elinvoimaisuuteen, kuntalaisille tarjottaviin palveluihin ja kunnan tavoitteiden toteutumiseen kestävästi.
- Digitaaliset palvelut, laadukkaat tietovarannot ja digikehittäminen ovat keskeinen osa kunnan tehtävien kokonaisuutta ja yhdyskuntien toimivuutta.
- Digikehitys mahdollistaa toiminnan tai palvelujen osittaisen automatisoinnin ja jatkuvan seurannan. Pitkällä tähtäimellä se säästää aikaa ja rahaa, tehostaa kunnan toimintaa ja takaa palvelujen laadun.

KUNTA
LIITTO

Esimerkkejä hankkeiden päättöksesteko- poluista kuntapäättäjälle

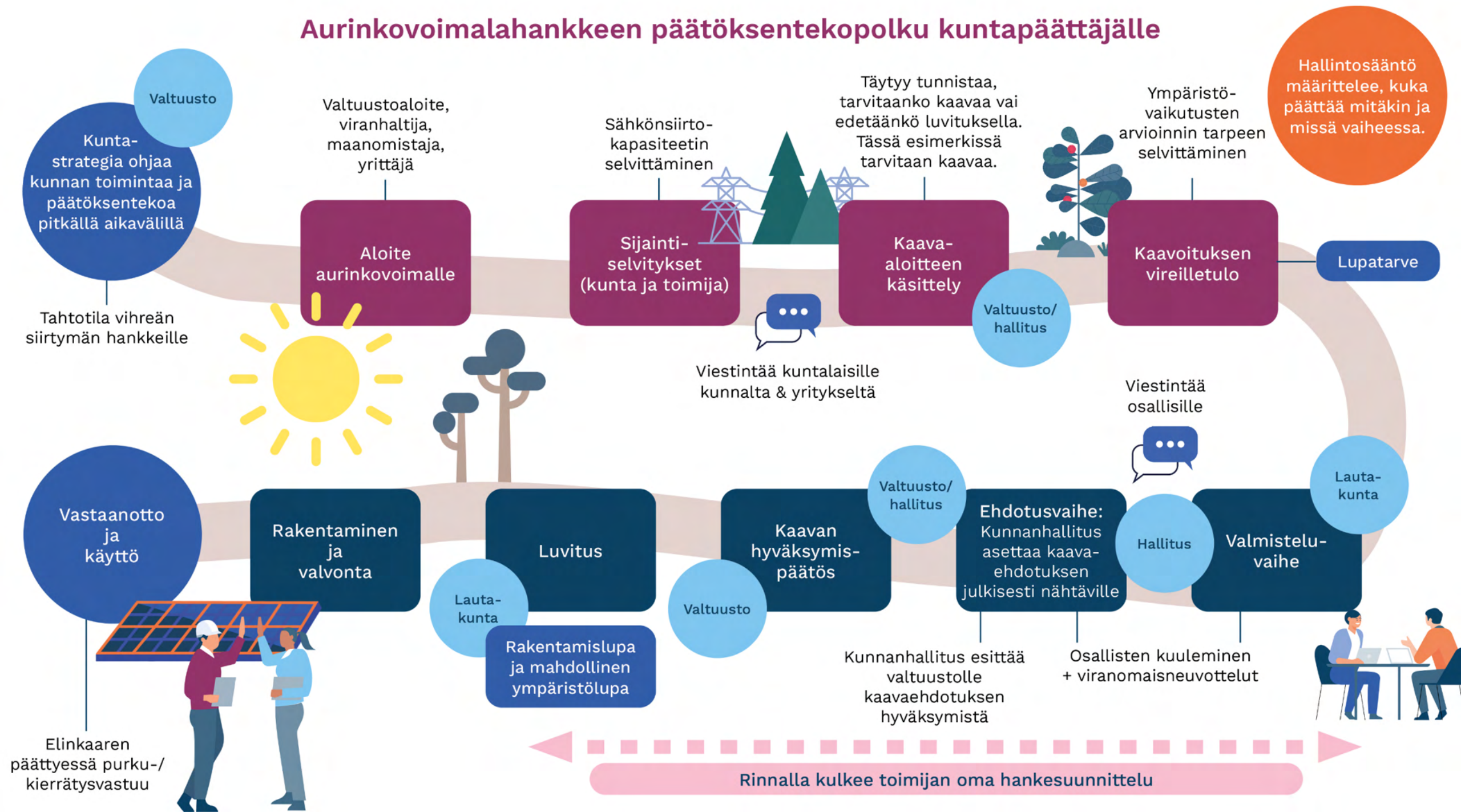
Onneksi on
KUNNAT!

Kunnissa tehtävät hankkeet vaativat kuntapäätäjiltä kokonaisvaltaista prosessien hahmottamista

- Kunnissa toteutetaan usein yhdyskuntaan ja ympäristöön liittyviä hankkeita, joiden päätöksentekoprosessien hahmottaminen on tärkeää kuntapäätäjälle.
- Seuraavilla dioilla on esitelty esimerkkeinä päätöksentekopolut aurinkovoimala- ja koulurakennushankkeille.
- Näiden tarkoituksena on visuaalisesti havainnollistaa, missä vaiheissa kuntapäätäjällä on päätöksentekorooli.
 - Lisäksi esiin on nostettu vaiheita, joista kuntapäätäjän on hyvä olla tietoinen vaikkei niihin sisältyisi suoranaista päätösvaltaa.
- Päätöksentekopolut auttavat kuntapäätäjää hahmottamaan hankkeiden kokonaisuuden.
 - Näin kuntapäätäjä voi ymmärtää, kuinka hankkeissa toteuttaa kokonaisvaltaista, oikea-aikaista ja vaikuttavaa kuntalaisten edunvalvontaa.

Huom. Kyseiset päätöksentekopolut ovat yleisluontoisia esimerkkikuvauksia hankkeiden etenemisestä - päätöksentekoprosessien tarkemman tason käytännöt ja nyanssit vaihtelevat kunnittain.

Aurinkovoimalahankkeen päätöksentekopolku kuntapäättäjälle

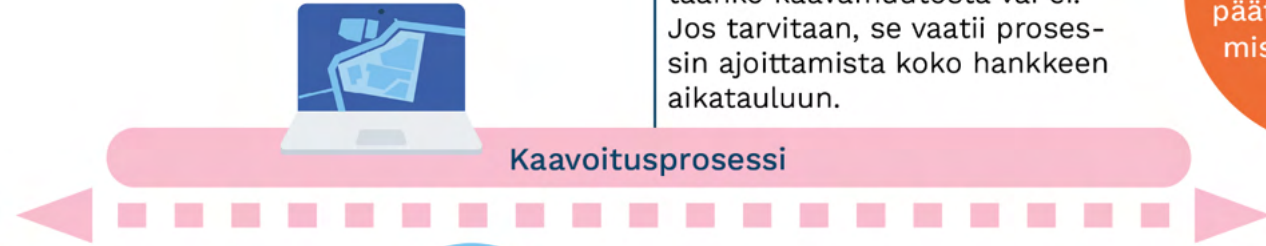
Koulurakennushankkeen päätöksentekopolku kuntapäättäjälle

Valtuusto

Kunta-strategia ohjaa kunnan toimintaa ja päätöksentekoa pitkällä aikavälillä

Sivistystoimen viranhaltijat, johtoryhmä ja poliittinen johto pohtivat, mitä tarvitaan

Hallintosääntö määrittelee, kuka päättää mitään ja missä vaiheessa.

Palveluverkko-suunnitelma: Mitä palveluita ja millä aikajänteellä kunnassa tarvitaan?

Valtuusto

Tarveselvitys

Lautakunta mukana ja hyväksyy

Hanke-suunnitelma (aikataulu, budjetti, resurssit)

Valtuusto

Suunnittelun kilpailutus

Toteutus-suunnittelu (rakennus-suunnittelu ja tekninen suunnittelu)

Rakentamisesta päättävä lautakunta

Käyttäjien (mm. opettajien osallistaminen)

Huomioi miten hallintosääntö määrittää lautakunnan roolin

Rakentaminen: tilaajapalvelut toteuttaa ja valvoo laatua

Turvallisuus-suunnitelma

Urakka-kilpailutus hankintalain mukaan

Valtuusto tai hallitus

Rakentamislupa

Rakennus-lautakunta

Vastaanotto ja käyttö

Lisälukemista

Toimivat yhdyskunnat – Elinvoimaa ja elämisen laatua

Kunnan ympäristönsuojelu-viranomaisen opas luottamushenkilölle

Kuntaliiton verkkosivujen lisäaineistoa edellä esiteltyihiin kunnan tehtäviin liittyen

**Menestystä päättäjänä
kestävän yhdyskunnan
rakentamisessa!**

***Onneksi on
KUNNAT!***

***Onneksi on
KUNNAT!***

KUNTA
LIITTO